

інноваційної діяльності, управління інноваційною діяльністю, інноваційного менеджменту.

Ключові слова: інновація, інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний менеджмент, управління інноваційною діяльністю.

Ковальчук О. Н. Управление инновационной деятельностью – основа качественных изменений в образовании

В статье рассмотрены сущность и особенности течения инновационных процессов в образовании, раскрыты понятия инновации, инновационного процесса, инновационной деятельности, управления инновационной деятельностью, инновационного менеджмента.

Ключевые слова: инновация, инновационный процесс, инновационная деятельность, инновационный менеджмент, управление инновационной деятельностью.

Kovalchuk O. M. Management of innovative activity – the basis of qualitative changes in education

The article reviews the nature and peculiarities of innovative processes in education, the concept of innovation, innovation process, innovation, management innovation activities, innovation management.

Key words: innovation, innovation process, innovation management, innovation activities.

Стаття надійшла до редакції 17.08.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378.4.21:81`243

Ю. А. Рибінська

**ІНДИВІДУАЛЬНО-ТВОРЧИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА
АКТУАЛІЗАЦІЇ КРЕАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

Демократизація й гуманізація всіх сфер життєдіяльності суспільства підтвердили той незаперечний факт, що традиційне уявлення про цілі, зміст і технології професійного навчання майбутніх учителів іноземних мов мало відповідають новим вимогам суспільного розвитку. Одним з недоліків сучасної педагогічної освіти є протиріччя, яке виникло між типовою системою підготовки вчителя й індивідуально-творчим характером його діяльності, що зумовлено сутністю педагогічної професії, яка є масовою і одночасно творчою. Одним зі шляхів вирішення цього протиріччя, на погляд Н. Г. Руденка, є індивідуально-

творчий підхід до професійної підготовки майбутнього вчителя. Окремим аспектам індивідуально-творчого підходу присвячені праці таких педагогів і психологів, як Б. Г. Ананьєв (1968), Ф. Н. Гоноболін (1965), В. А. Кан-Калік (1976), В. А. Крутецький (1978), Н. В. Кузьміна (1967), Н. Д. Нікандров (1987), А. І. Щербаков (1968) та ін..

За словами Н. Г. Руденка, специфіка індивідуально-творчого підходу полягає в тому, що творчість повинна бути наявна в усіх змістових і технологічних компонентах навчально-професійної діяльності студентів, а його розвиток здійснюється з урахуванням неповторності кожного з них [1, с. 10]. Більше того, індивідуально-творчий підхід у процесі підготовки майбутнього вчителя спрямований, перш за все, на перетворення його свідомості, на розвиток його здібностей і можливостей, що передбачає успішність майбутньої професійної діяльності. Вагомість індивідуально-творчого підходу в підготовці вчителя полягає, по-перше, у розвитку індивідуально-багатої, неповторної його особистості, а по-друге, у злитті суспільного й особистого змісту.

Основне призначення індивідуально-творчого підходу проявляється у створенні умов для самореалізації особистості майбутнього вчителя, виявленні й розвитку його творчих можливостей, власних педагогічних поглядів, неповторній технології діяльності. Сутність такого підходу І. А. Зязюн вбачає в орієнтації підготовки на самореалізацію майбутнього вчителя у професійній сфері; ціннісно-смысловому розумінні вчителя як педагогічної індивідуальності, завдання розвитку якої вирішується в ході учіння; моменті творення вихователя з кожного студента шляхом актуалізації його сутнісно-родової здатності й потреби у виконанні виховних функцій; цільовій установці на формування особистості креативного типу, для якої педагогічна творчість, „вихід за усталені стереотипи” стає способом професійного буття; варіативно-пошуковому характері процесу підготовки, де активними „співучасниками” формування змісту учіння є самі студенти [2, с. 3].

Постійна персоніфікація висхідного базового змісту й учіння в індивідуально-пошуковому режимі підпорядковані логіці формування студента як суб'єкта професійної життєдіяльності. Навчаючись, він бере активну участь у процесі модифікації змісту підготовки на рівні осягнення смислів, доцільності, логіки, способів здійснення своєї майбутньої професійної діяльності.

І. С. Якіманська запропонувала три основні варіанти індивідуалізації й пов'язала їх з диференціацією процесу навчання: 1) диференціація навчання, тобто групування учнів на основі їхніх окремих особливостей для здійснення навчання за декількома різними навчальними планами; 2) внутрішньокласна (внутрішньогрупова) індивідуалізація навчальної роботи; 3) проходження навчального курсу в індивідуальному режимі: або прискорено, або уповільнено.

Запропоновані І. С. Якіманською основні варіанти індивідуалізації передбачають також різні їх комбінації.

Питання вдосконалення навчання учнівської молоді іноземної мови на основі особистісно-орієнтованої підготовки поставали в ряді науково-психологічних досліджень. Так, заслугове на увагу розробка особистісного підходу, запропонована в наукових працях Н. А. Вінніченко, Л. М. Деркач, І. А. Зимньої, Н. В. Імедадзе, Г. А. Китайгородської, М. В. Ляховицького, С. І. Мельник. Однак завдання сучасної освіти, зокрема навчання і виховання творчої особистості, диктують необхідність здійснення спеціальних наукових досліджень з розробки більш адекватних наукових підходів, зокрема індивідуально-творчого.

Традиційне для античної філософії тлумачення особистості як відношення було відчужене в епоху середньовіччя. Так, Боецій вважав, що особистість – особлива сутність, „індивідуальна субстанція” раціонального характеру, синонім нематеріальної душі. У філософії нового часу, починаючи з Р. Декарта, поширюється дуалістичне розуміння особистості: на перший план висувається проблема самопізнання як ставлення людини до самої себе, практично зливаючись з поняттям „Я”. Дж. Локк ототожнював особистість з її свідомістю. На думку І. Канта, людина стає особистістю завдяки самосвідомості, яка відрізняє її від тварин і дозволяє їй вільно підкорити своє „Я” моральним законам.

У вітчизняній психології Л. С. Виготський і його послідовники розвивають ідею, що процеси людської психіки складаються на основі інтерпсихологічних, міжособистісних процесів. На думку А. Н. Леонтьєва, індивід формує свій внутрішній світ шляхом освоєння, інтеріоризації історично створених форм і видів соціальної діяльності і, у свою чергу екстеріоризує свої психічні процеси. Представник гуманістичної психології Е. Фромм під особистістю розуміє сукупність як успадкованих, так і придбаних психічних рис, які є характерними для окремо взятого індивіда. К. Г. Юнг виділив різні психологічні типи особистості: сенсорний, мислительний, почуттєвий та інтуїтивний.

Заслугове на увагу дослідження проблеми розвитку розумових здібностей, обдарованості в школярів, здійснене Н. С. Лейтесом, який також вважав за доцільне використовувати особистісний підхід, що цікавив його у зв'язку з пошуком адекватних методів дослідження й опису загальних розумових здібностей. Головним для Н. С. Лейтеса є питання пошуку такого методу, який би дозволив різнобічно охопити прояви цілісної особистості. Як приклад спроби побудови означеного підходу він використовує програму складання психологічної характеристики особистості, що розроблена у вітчизняній психології О. Ф. Лазурським.

На сучасному етапі становлення психолого-педагогічної науки досить об'ємно й змістовно представлені розробки проблеми

особистісних підходів до навчально-виховної діяльності. Наукові дослідження Г. С. Костюка, С. Д. Максименка, Б. Г. Ананьєва, І. Д. Беха, В. В. Давидова, О. Г. Ковальова, О. М. Леонтєва, С. І. АПодмазіна, К. К. Платанова, В. В. Рибалки та інших психологів роблять помітний внесок у вирішення цієї проблеми, спонукають до пошуків нових перспективних варіантів особистісного підходу.

Перспективними є наукові здобутки І. А. Зязюна стосовно особистісно орієнтованої моделі професійної підготовки вчителя, діяльність якого спрямована на творчий розвиток учнів [2, с. 4].

Питанням оптимізації пізнавальної активності учнів, студентів, підвищення рівня і якості знань через актуалізацію їх особистісно-творчого потенціалу займалася учена І. В. Кукуленко-Лук'янець, що спонукало її до впровадження нового особистісно-креативного підходу в навчально-виховний процес.

За словами І. В. Кукуленко-Лук'янець, особистісно-креативний підхід є перспективним, оскільки полягає в можливості забезпечити значно вищу результативність навчально-пізнавальної діяльності учнів, студентів на основі актуалізації особистісного творчого потенціалу. Розробка особистісно-креативного підходу передбачає необхідність творчої інтеграції новітніх досліджень як у психолого-педагогічній науці, так і в галузі креативної лінгвістики. Під особистісно-креативного підходом у навчанні іноземної мови І. В. Кукуленко-Лук'янець розуміє певну сукупність концептуальних і методичних засобів розвитку і реалізації творчого потенціалу особистості з метою нейтралізації психологічних проблем суб'єкта, розблокування його креативного потенціалу внаслідок чого відбувається покращення якості засвоєння іноземної мови, підвищення рівня мовленнєвої культури і в цілому успішності його професійної підготовки [4, с. 7].

Наукові студії С. І. Подмазіна вказують на те, що особистісно орієнтоване виховання успішно реалізується в збагаченому освітянському середовищі, тобто за такої сукупності умов, які максимально сприяють особистісному розвитку учнів у тому виді діяльності, який є значущим для них. Збагачене освітянське середовище передбачає насиченість сенсорними стимулами, різними видами діяльності, зокрема, комунікативною, можливості для пізнавальної, естетичної та творчої діяльності особистості.

Потребує наукового дослідження також аспект впливу суб'єктивного досвіду особистості на іншомовну діяльність, виявлення можливостей і психологічних засобів процесу оволодіння іноземною мовою.

Нам імпонує думка автора креативної лінгвістики О. Алейнікова стосовно того, що всі люди мають творчий потенціал. Автор вважає, що саме завдяки мові можна розвивати його, оскільки мова містить у собі творчі можливості, які реалізуються через написання різних творчих завдань (поетичних, прозових), а також у процесі комунікації. Кожний

звук, кожна літера є результатом як спільної, так і індивідуальної людської творчої діяльності. Мовний творчий процес полягає у тому, що людина створює притаманні лише їй словосполучення, речення, тексти. Крім того, мова є частиною національної культури і виражає специфічні риси національної ментальності. Водночас національні особливості мислення і поведінки знаходять своє відображення у мові, а мова, у свою чергу, впливає на розуміння і сприйняття світу.

Іноземна мова, використовуючи символіку, яка не обтяжена попереднім емоційним досвідом, спроможна нейтралізувати психічні захисти, а тому відкриває можливості для дослідження і пізнання несвідомих аспектів психіки суб'єкта, що сприяє вирішенню його психологічних проблем. Навчання іноземної мови за індивідуально-творчим підходом передбачає необхідність усунення психічних захистів.

Уживання метафор, на думку І. В. Кукуленко-Лук'янець, є творчим процесом, що сприяє не лише розвитку мовних здібностей, але й допомагає студентові усвідомити особистісні проблеми через аналіз висловленої ним метафори.

І. В. Кукуленко-Лук'янець стверджує, що принцип індивідуалізації спрямований на розвиток комунікативних здібностей студентів, їх рефлексивних умінь аналізувати власну поведінку і членів групи, здатності адекватно сприймати себе й оточення. Завдяки цьому виробляються і коректуються норми особистісної поведінки та міжособистісної взаємодії, а також розвивається здатність гнучко реагувати на ситуацію [4, с. 49].

Як зазначає І. В. Кукуленко-Лук'янець, на заняттях з іноземної мови як засіб активізації креативного потенціалу суб'єкта можна використовувати віршовані переклади оригінальних творів англійських та американських поетів, які вона називає „креативні віршовані переклади”. Особистісної орієнтації такий вид роботи набуває тоді, коли перед студентами ставиться завдання зробити віршований переклад, відтворивши власні внутрішні переживання, викликані твором [4, с. 107].

Намір використати творчий переклад поезії на заняттях з англійської мови був зумовлений аналізом спадщини глибинної психології, зокрема психоаналітичним розумінням витоків творчої діяльності.

І. В. Кукуленко-Лук'янець зазначає, що є підстави передбачати, що саме поетичний твір здатний актуалізувати найглибші архаїчні пласти несвідомої частини психіки. Саме тому, робота з поетичними творами має високу педагогічну й психологічну цінність.

Індивідуальне буття кожної людини розгортається під впливом взаємодіючого протистояння визначальних сил: сили універсальних законів і традицій, які виробилися, апробувалися й утвердилися за час культурно-історичного розвитку всього людства, і сили особистісної самотності, унікальності і неповторності, закладеної природою.

У контексті розробки названої проблеми ми створили, апробували і вдосконалили в безпосередній практичній діяльності індивідуально-творчий підхід до навчання студентів факультетів іноземних мов.

Особливістю організації таких навчальних занять з іноземної мови є творча інтеграція надбань наукової психології, тренінгової практики із досягненнями креативної лінгвістики.

Відхід від загальноприйнятих традиційних, формалізованих методів і прийомів при вивченні іноземної мови дозволив на основі оптимізації особистісних характеристик підвищити результативність оволодіння англійською мовою.

Особливістю індивідуально-творчого підходу викладача є, насамперед, орієнтація на значущість індивідуальної неповторності кожного студента, розкриття якої передбачає створення певних умов і використання майстерно розробленого інструментарію [4, с. 8].

У системі індивідуально-творчого підходу, на думку І. В. Кукуленко-Лук'янець, важливою є оптимальна емоційна атмосфера на занятті. Досвід практичного впровадження особистісного підходу І. В. Кукуленко-Лук'янець переконливо доводить, що емоційний комфорт, створений викладачем, є основою плідної навчальної діяльності, розвитку пізнавального інтересу студентів, розкриття творчого потенціалу.

Використання варіативних творчих завдань надає унікальну можливість засобами іноземної мови розкрити особистісний семантично-креативний потенціал суб'єкта. Незалежно від наявності раніше апробованих можливостей віршувати, створювати поетичні чи літературні твори, студенти демонструють креативні здібності при виконанні творчих перекладів, віршів англійських поетів.

З іншого боку, творчі віршовані переклади студентів вражають глибиною, емоційною насиченістю, оригінальним викладом, особистісною семантикою. Окрім того, мова йде не про поодинокі виняткові роботи студентів, а про всіх студентів, які навчалися іноземної мови за методикою І. В. Кукуленко-Лук'янець.

Творче самовдосконалення в студентський період забезпечує стрімкий ріст рівня компетентності і майстерності особистості, сприяє актуалізації творчого потенціалу, необхідного в подальшому житті для вирішення глибоких філософських протиріч, додання життєвих проблем, здійснення наукових відкриттів та інших надбань суспільного і загальнолюдського значення.

Креативна особистість є особистістю найвищого рангу. Вона здатна до оригінальних вчинків, нестандартних рішень та відрізняється творчим ставленням до життя і професійної реалізації.

Учені переконані, що розвиток креативного потенціалу в студентській молоді сприяє формуванню непересічної особистості, яка буде конкурентноспроможною в освітянському світовому просторі та

здатною до забезпечення перспективної динаміки в суспільному прогресі.

Наші наукові розробки ґрунтуються на переконанні, що саме творчо зорієнтоване навчання є найбільшим перспективним напрямом перетворення системи освіти, що відповідає одній із важливих цілей, яка поставлена перед освітою – розвитку творчої особистості.

Оскільки заняття з англійської мови мають групову форму роботи, тому й виникає потреба застосування індивідуально-творчого підходу для створення сприятливої й довірливої атмосфери, що сприяє розкриттю та розвитку креативного потенціалу студентів.

На заняттях англійської мови у групі ми не маємо наміру вкласти кожному індивідуальність під єдиний шаблон, зразок. І в цьому особливість нашого підходу.

Прагнення забезпечити розвиток особистісного, креативного потенціалу студентів завдяки унікальному поєднанню креативних психотерапевтичних технік і креативної лінгвістики сприяє ефективному засвоєнню ними іноземної мови.

Англійська мова, хоч і не має можливості миттєво змінити мовну картину світу людини, спроможна звільнити її від фіксованих колективних стереотипних і еталонних уявлень про світ і, відповідно, надати більшої волі, креативності, спонтанності у власному, а не нав'язаному, світосприйнятті. Саме індивідуально-творчий підхід до вивчення іноземної мови сприяє особистісному становленню студента та розвитку креативного потенціалу, що сприяє ефективному засвоєнню мови, яка вивчається. З психологічної точки зору, іноземна мова здатна нейтралізувати психічні захисти людини, відкриваючи можливість для дослідження і пізнання несвідомих аспектів психіки студента, що сприяє вирішенню його психологічних проблем [6, с. 14].

Наша практична робота переконливо доводить, що індивідуально-творчий підхід стимулює свідомість людини до творчості в різних проявах – інтелектуальної, вчинкової, соціальної, моральної – що сприяє звільненню психіки від закріпачення неадекватними об'єктами навколишнього світу. Завдяки розкриттю особистісної своєрідності людина стає здатною до багатьох неординарних проявів, а саме, до подолання стереотипів і продукування оригінальних ідей, перебудови семантичних зв'язків і трансмутації знань та досвіду. У ході втілення індивідуально-творчого підходу у навчанні студентів іноземної мови ми помітили, як у багатьох із них актуалізувалася тенденція до автономної, неконформістської, незалежної від групи поведінки: посилилася здатність до семантичної незалежності і, відповідно, знизилася сугестивність, навіюваність психіки. У студентів проявилася здатність до формування широких, узагальнених поглядів на світ, які долають вузькоемпіричний рівень оцінок; мислення стає більш систематичним та антиципативним, здатним до перспективного бачення та передбачення, планування та цілепокладання.

Індивідуально-творчий підхід має реалізовуватись з урахуванням реальних можливостей та потреб найближчого розвитку. Визначними ознаками гуманістичної педагогіки (К. Гельвецій, Д. Дідро, Ж.-Ж. Русо, А. Сен-Сімон, Ш. Фур'є; Ш. А. Амонашвілі, Є. Н. Ільїн, В. О. Сухомлинський, В. Ф. Шатілов та ін.) є зміщення пріоритетів із засвоєння інформації на розвиток особистості, зосередження зусиль на формуванні вільної, здатної мислити, творчої людини.

Отже, за словами В. В. Грачова, індивідуально-творчий підхід професорсько-викладацького складу до студентів – це стратегія і тактика управління і співуправління професійно-творчим розвитком і становленням індивідуальності майбутнього спеціаліста [5, с. 15].

Список використаної літератури

1. Руденко Н. Г. Індивідуально-творческий подход в процессе психолого-педагогической подготовки студентов : автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01. „Теория и история педагогіки” / Н.Г. Руденко. – М., 1991. – 15 с. **2. Зязюн І. А.** Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти / І. Я. Зязюн // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/853/1/05ziasno.pdf>. **3. Леонтєва В. М.** Культуротворчість: природа, системи, процеси : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.04 „Естетика” / В. М. Леонтєва. – Х., 2004. – 32 с. **4. Кукуленко-Лук'янець І. В.** Особистісно-креативний підхід у навчанні іноземної мови : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / І.В. Кукуленко-Лук'янець. – Черкаси : Видавець Ю.А. Чабаненко, 2004. – 210 с. **5. Грачев В. В.** Індивідуально-творческий подход в системе высшего профессионального образования : дис. на соиск. уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Общая педагогіка” / В.В. Грачев. – М., 1998. – 179 с. **6. Ніким** не розгадані істини (матеріали впровадження особистісно-креативного підходу при навчанні студентів іноземної мови) / В. Маренич (гол. ред.). – Черкаси : Черкаський УНТЕУ, 2003. – 88 с.

Рибінська Ю. А. Індивідуально-творчий підхід як основа актуалізації креативної діяльності майбутніх учителів іноземних мов

У статті зосереджується увага на індивідуально-творчому підході до навчання, описується особливості організації занять з іноземної мови на засадах творчості, роботи з перекладами поетичних і пісенних текстів. У контексті розробки названої проблеми ми створили, апробували й удосконалили індивідуально-творчий підхід до навчання студентів факультетів іноземних мов. Результати наших наукових досліджень засвідчили, що акцент на особистісних характеристиках дає можливість забезпечити значно вищу результативність навчально-пізнавальної діяльності студентів на основі актуалізації творчого потенціалу.

Ключові слова: індивідуально-творчий підхід, творча особистість, креативна діяльність, переклад поетичних і пісенних текстів, творчий потенціал студентів факультетів іноземних мов.

Рыбинская Ю. А. Индивидуально-творческий подход как основа актуализации креативной деятельности будущих учителей иностранных языков

В статье сосредоточено внимание на индивидуально-творческом подходе к обучению, описывается особенность организации занятий по иностранному языку на основе творчества, работы с переводами поэтических и песенных текстов. В контексте разработки названной проблемы нами создан, апробирован и усовершенствован индивидуально-творческий подход к обучению студентов факультетов иностранных языков. Результаты наших научных исследований показали, что акцент на личностных характеристиках позволяет обеспечить значительно более высокую результативность учебно-познавательной деятельности студентов на основе актуализации творческого потенциала.

Ключевые слова: индивидуально-творческий подход, творческая личность, креативная деятельность, перевод поэтических и песенных текстов, творческий потенциал студентов факультетов иностранных языков.

Rybinskaya Yu. A. An individual and creative approach as the basis of the actualization of the creative activity of future teachers of foreign languages

The article's main issue is concentrated on the individual-creative approach in learning, the specific of the foreign language classes organization on the creativity bases is described, the work with lyrical and song texts translation. In the context of the developed problem the individual-creative approach was created, tested and improved on practice in teaching the students of foreign language departments. The results of our scientific research proved that the accent on the personal characteristics gives the possibility to provide the higher rate of the teaching-cognitive process of the students by emphasising the creative potential.

Key words: individual-creative approach, creative personality, creative activity, lyrical and song texts translation, creative potential of the students of foreign language departments.

Стаття надійшла до редакції 05.08.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.